

UNIONIN ULKOASIOIDEN
JA TURVALLISUUSPOLITIIKAN
KORKEA EDUSTAJA

Bryssel 10.6.2020
JOIN(2020) 8 final

**YHTEINEN TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, EUROOPPA-
NEUVOSTOLLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA
SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE**

Covid-19-disinfomaation torjunta - Faktat oikein

JOHDANTO

Covid-19-pandemiaan (”koronavirus”) on liittynyt ainutlaatuinen ”infodemia”¹. Virusta koskevan, usein väärän tai epätarkan tiedon tulva², joka leviää nopeasti sosiaalisessa mediassa, voi Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan aiheuttaa sekaannusta ja epäluottamusta ja heikentää tehokkaita kansanterveystoimia.

Tämä infodemia saa voimansa ihmisten ahdistuksesta. Sosiaaliset sulkutoimet ovat pakottaneet miljoonat ihmiset pysymään kodeissaan, mikä on lisännyt sosiaalisen median käyttöä myös tiedon hankintaan, ja verkkoalustat, faktantarkistajat ja sosiaalisen median käyttäjät ovat raportoineet miljoonista vääristä tai harhaanjohtavista viesteistä.³ Koska virus on uusi, tiedon puute on osoittautunut ihanteelliseksi kasvualustaksi väärin tai harhaanjohtavien narratiivien leviämiseksi.

Tilanne vaatii koordinoitumpia toimia disinformaation torjuntaa koskevan toimintasuunnitelman⁴ pohjalta ja demokraattisten arvojemme mukaisesti, jotta näihin avoimen yhteiskunnan riskeihin voidaan puuttua. Yhteiset arvomme ja demokraattiset instituutiomme, mukaan lukien sananvapaus ja vapaat ja moniarvoiset tiedotusvälineet, ovat avaintekijöitä, jotta yhteiskuntamme selviytyisivät covid-19-pandemian haasteista.

Tämä yhteinen tiedonanto on vastaus Eurooppa-neuvoston jäsenten⁵ ja EU:n ulkoministerien⁶ kehotuksiin sekä Euroopan parlamentin ilmaisemaan huoleen. Siinä keskitytään koronaviruspandemiaa koskevan disinformaation välittömiin vastatoimiin ja tarkastellaan jo toteutettuja toimia ja konkreettisia jatkotoimia, jotka voidaan käynnistää nopeasti nykyisillä resursseilla.

Tässä tiedonannossa esitellään myös aloja, joilla kriisi on tuonut esiin viitteitä perustavammanlaatuisista haasteista. Niitä on tarkasteltava lähemmin kriisitilanteen kehittyessä. Ne on otettava myös huomioon laajemmassa demokratian vahvistamiseen tähtäävässä lähestymistavassa, joka esitetään eurooppalaisen demokratian toimintasuunnitelmassa puheenjohtaja von der Leyenin poliittisten suuntaviivojen⁷ mukaisesti. Tavoitteena on lujittaa edelleen EU:n työtä disinformaation torjumiseksi ja mukautua muuttuviin uhkiin ja manipulointirytyksiin sekä tukea vapaita ja

¹ WHO on käyttänyt tätä käsitettä ja kuvannut sitä seuraavasti: ”Infodemia tarkoittaa ongelmaan liittyvän informaation liiallisuutta, joka vaikeuttaa ratkaisun löytämistä. Se saattaa levittää terveysuhan vallitessa väärää tietoa, disinformaatiota ja huhuja. Infodemia voi haitata tehokkaita kansanterveystoimia ja aiheuttaa sekaannusta ja epäluottamusta ihmisten keskuudessa.” https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200305-sitrep-45-covid-19.pdf?sfvrsn=ed2ba78b_4

² Euroopan komission päivittäisessä mediaseurannassa on havaittu satojatuhansia covid-19-aiheisia artikkeleita (https://ec.europa.eu/jrc/en/covid-19-media-surveillance?solsort=ds_created%20desc) ja miljoonia mainintoja sosiaalisessa mediassa eri puolilla maailmaa.

³ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/corona_fighting_disinformation.pdf

⁴ JOIN(2018) 36 final, 5.12.2018.

⁵ Eurooppa-neuvoston jäsenet antoivat 26. maaliskuuta 2020 yhteisen julkilausuman, jossa he sitoutuivat torjumaan päättäväisesti disinformaatiota viestimällä avoimesti, hyvissä ajoin ja faktapohjaisesti toimistaan ja näin vahvistamaan yhteiskuntiansa kriisinsietokykyä. Komissiota ja korkeaa edustajaa kehoitettiin antamaan tähän täysi panoksensa ja raportoimaan yhteisistä toimista neuvostolle. <https://www.consilium.europa.eu/media/43076/26-vc-euco-statement-en.pdf>

⁶ EU:n ulkoasiainministerit keskustelivat 3. huhtikuuta 2020 virheellistä tiedotusta ja disinformaatiota koskevista huolenaiheista sekä siitä, että yhteiskuntiin ja ihmisten elämään ja kansanterveyteen kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia on torjuttava. He korostivat tarvetta tehostaa yhteisiä toimia disinformaation torjumiseksi EU:n toimielinten, jäsenvaltioiden ja sosiaalisen median tiiviin yhteistyön avulla. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2020/04/03/>

⁷ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_fi.pdf

riippumattomia tiedotusvälineitä. Tuleva digitaalisia palveluja koskeva säädös⁸, jolla säännellään digitaalisia palveluja, on osa tätä kokonaisvaltaista lähestymistapaa.

Disinformaation vastaiset EU:n toimet tähän mennessä

Euroopan komissio ja korkea edustaja esittelivät vuonna 2018 toimintamallinsa disinformaation torjumiseksi.⁹ Disinformaation torjuntaa koskevan toimintasuunnitelman perustana ovat eurooppalaiset arvot ja perusoikeudet, erityisesti sananvapaus. Siinä esitettiin koko yhteiskunnan kattava lähestymistapa, jolla tehostetaan keskeisten toimijoiden, kuten viranomaisten, toimittajien, tutkijoiden, faktantarkistajien, verkkoalustojen ja kansalaisyhteiskunnan, välistä yhteistyötä. Siinä hyödynnettiin East StratCom -työryhmän keräämiä kokemuksia. Euroopan ulkosuhdehallinto (EUH) perusti työryhmän vuonna 2015 torjumaan Venäjältä peräisin olevia disinformaatiokampanjoita.¹⁰ Tärkeä osa vuoden 2018 toimintasuunnitelmaa oli kannustaa verkkoalustoja ottamaan käyttöön disinformaatiota koskevat itsesääntelyyn perustuvat käytännösäännöt, joista ne olivat sopineet komission annettua huhtikuussa 2018 tiedonantonsa¹¹. Maaliskuussa 2019 perustettiin EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden disinformaatioasiantuntijoiden yhteinen nopea hälytysjärjestelmä, joka helpottaa esimerkiksi ennakoivaa viestintää ja tehokkaita vastatoimia koskevien analyysien ja parhaiden käytäntöjen jakamista viranomaisten välillä. Toinen toimintasuunnitelman keskeinen osa oli kansainvälisen yhteistyön lisääminen esimerkiksi G7-ryhmän ja Pohjois-Atlantin liiton (Nato) puitteissa. Lisäksi Euroopan komissio ja Euroopan parlamentti ovat kehittäneet aktiivista viestintäpolitiikkaa ja myyttien kumoamista, myös alue- ja paikallistason toimin.

1. COVID-19-INFODEMIAN KESKEISET HAASTEET JA SEURAAVAT TOIMET NIIDEN RATKAISEMISEKSI

Covid-19-infodemia on vaatinut EU:lta ja sen jäsenvaltioilta nopeita toimia. Disinformaatiolla voi olla vakavia seurauksia: se voi johtaa siihen, että ihmiset jättävät viralliset terveysohjeistukset huomiotta ja käyttäytyvät riskialttiisti, tai sillä voi olla kielteinen vaikutus Euroopan demokraattisiin instituutioihin, yhteiskuntiin sekä talous- ja rahoitustilanteeseen. Kriisi on avannut mahdollisuuden uusille riskeille: kansalaiset voivat joutua hyväksikäytön tai rikosten uhreiksi tai kohteeksi ulkomaisten ja kotimaisten toimijoiden disinformaatiokampanjoille, joilla pyritään heikentämään demokratiaa sekä EU:n ja kansallisten tai alueellisten viranomaisten uskottavuutta. Disinformaation, väärän tiedon ja ulkomaisten vaikutusyritysten torjuminen muun muassa ennakoivalla ja positiivisella viestinnällä edellyttää toimia EU:n nykyisten välineiden sekä jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten, kansalaisyhteiskunnan, sosiaalisen median alustojen ja kansainvälisen yhteistyön avulla kansalaisten vastustuskyvyn vahvistamiseksi.¹² Tässä

⁸ Julkinen kuuleminen on käynnissä: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_20_962

⁹ Disinformaation torjuntaa koskeva toimintasuunnitelma (JOIN (2018) 36 final, 5.12.2018) perustuu toimintamalliin, joka on määritetty komission tiedonannossa ”Eurooppalainen lähestymistapa disinformaation torjuntaan verkossa” (COM(2018) 236 final, 26.4.2018).

¹⁰ Työryhmä tuottaa viestintätuotteita ja -kampanjoita, joissa pyritään selittämään paremmin EU:n toimintapolitiikkaa itäisen kumppanuuden maissa (Armenia, Azerbaidžan, Georgia, Moldova, Ukraina ja Valko-Venäjä). Se tukee myös EU:n laajempia toimia, joilla pyritään parantamaan median toimintaympäristöä alueella. Se raportoi disinformaation suuntauksista ja analysoi niitä, selittää ja paljastaa disinformaation narratiiveja ja lisää tietoisuutta Venäjän valtiolta ja venäläisistä lähteistä peräisin olevasta disinformaatiosta.

¹¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/code-practice-disinformation>

¹² Lisätietoja disinformaatiota koskevista EU:n toimista: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/corona_fighting_disinformation.pdf
https://eeas.europa.eu/topics/countering-disinformation_en

työssä on kunnioitettava sananvapautta ja muita perusoikeuksia ja demokraattisia arvoja kaikilta osin.

Seuraavat esimerkit havainnollistavat covid-19-kriisin aikana koetun tilanteen monimutkaisuutta:

- Liikkeellä on vaarallisia huijausviestejä ja harhaanjohtavaa terveystietoa, joissa esitetään väärää väitteitä (kuten ”käsiöpesu ei auta” tai ”koronavirus on vaaraksi vain vanhuksille”). Tällainen sisältö ei välttämättä ole laitonta, mutta se voi suoraan vaarantaa ihmishenkiä ja heikentää vakavasti pyrkimyksiä hillitä pandemiaa. Yksi vastatoimi on se, että keskeiset toimijat, kuten viranomaiset, tiedotusvälineet, toimittajat, verkkoalustat, faktantarkistajat ja kansalaisyhteiskunta, asettavat luotettavaa terveystietoa helposti saataville ja näkyville. Toinen keino on parantaa kansalaisten kykyä tunnistaa disinformaatio ja reagoida siihen. Kun tällainen toiminta on laitonta, toimivaltaisten viranomaisten olisi puututtava siihen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti.
- Salaliittoteoriat voivat vaarantaa ihmisten terveyden, vahingoittaa yhteiskuntiemme yhteenkuuluvuutta tai johtaa yleiseen väkivaltaan ja yhteiskunnallisiin levottomuuksiin (salaliittoteorioita tai myyttejä esiintyy esimerkiksi siitä, että 5G-laitteistot levittävät covid-19-tautia, mikä on johtanut hyökkäyksiin mastoja vastaan, tai siitä, että tietyt etniset tai uskonnolliset ryhmät aiheuttavat covid-19-taudin leviämistä – covid-19:ään liittyvä antisemitistinen sisältö on lisääntynyt huolestuttavasti). Ne edellyttävät päättäväisempiä toimia koko yhteiskunnalta, esimerkiksi toimivaltaisilta viranomaisilta, tiedotusvälineiltä, toimittajilta, faktantarkistajilta, kansalaisyhteiskunnalta ja verkkoalustoilta, kuten disinformaation nopeaa paljastamista, viestien näkyvyyden vähentämistä, käyttäjätilien poistamista tai muita niihin kohdistuvia toimia.
- Laittomaan vihapuheeseen (esimerkiksi covid-19:ään liittyvä rasistinen ja muukalaisvihamielinen sisältö on lisääntynyt huolestuttavasti sen seurauksena, että tiettyjen etnisten tai uskonnollisten ryhmien väitetään valheellisesti levittävän covid-19-tautia) sovelletaan sääntöjä, joiden mukaan verkkoalustojen ja viranomaisten on poistettava laitton sisältö, sekä jäsenvaltioiden rikoslainsäädännön mukaisia toimivaltaisten viranomaisten toimia toimenpiteistä laittoman verkkosisällön torjumiseksi annetun suosituksen¹³ mukaisesti.
- Kuluttajiin kohdistuvat petokset (esimerkiksi ihmetuotteiden myynti katteettomilla terveystuotteilla) ovat laittomia, ja kuluttajansuojaviranomaisten ja verkkoalustojen on ryhdyttävä toimiin niitä vastaan.
- Kyberrikollisuus (kuten hakkerointi/verkkourkinta, jossa käytetään covid-19-tautiin liittyviä linkkejä haittaohjelmien levittämiseen) edellyttää lainvalvontaviranomaisten suorita toimia sekä kansalaisille suunnattuja valistuskampanjoita.¹⁴
- Ulkomaiset toimijat ja tietyt kolmannet maat, erityisesti Venäjä¹⁵ ja Kiina¹⁶, ovat toteuttaneet covid-19-kriisin yhteydessä kohdennettuja vaikutusyrityksiä ja

¹³ Komission suositus, annettu 1.3.2018, toimenpiteistä laittoman verkkosisällön torjumiseksi (C(2018) 1177 final).

¹⁴ Vaikka disinformaatio ei sinänsä ole rikollista, siihen voi joissakin tapauksissa liittyä myös rikollisuutta. Europol on perustanut covid-19-sivun auttaakseen kansalaisia ja yrityksiä suojautumaan: <https://www.europol.europa.eu/staying-safe-during-covid-19-what-you-need-to-know>

¹⁵ www.EUvsDisinfo.eu on kirjannut julkisesti saatavilla olevaan tietokantaansa yli 500 esimerkkiä Venäjälle myönteisestä disinformaatiosta, ja EUH on kuvaillut ulkovaltojen toimintaa julkisissa analyysiraporteissaan.

¹⁶ Ks. esimerkiksi: <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-update-short-assessment-of-narratives-and-disinformation-around-the-covid19-pandemic-updated-23-april-18-may/>

disinformaatiokampanjoita EU:ssa, sen naapurialueilla ja maailmanlaajuisesti. Ne ovat pyrkineet horjuttamaan demokraattista keskustelua ja kärjistämään yhteiskunnan polarisoitumista sekä parantamaan omaa imagoaan covid-19-kriisissä.

Tämän perusteella yksi kriisin opetuksista on se, että on pystyttävä erottamaan selkeästi toisistaan infodemian mukanaan tuomat erilaiset väärän tai harhaanjohtavan sisällön muodot ja suhteuttamaan vastatoimet niihin. Tätä varten on tärkeää erottaa toisistaan ensinnäkin laissa määritelty laiton sisältö ja haitallinen, mutta ei laiton, sisältö. Toiseksi on tärkeää määrittää, onko kyse aikomuksesta johtaa harhaan, aiheuttaa yleistä vahinkoa tai saada taloudellista hyötyä. Jos tällaista aikomusta ei ole, vaan kansalaiset esimerkiksi jakavat tietämättään totuudenvastaisia tietoja vilpittömässä mielessä ystävien ja perheen kanssa, kyseistä sisältöä voidaan pitää vääränä tietona. Sen sijaan jos tällainen aikomus on olemassa, kyseessä on disinformaatio, kuten komission huhtikuussa 2018 antamassa tiedonannossa¹⁷ on määritelty.

Kolmansien maiden toimijoiden vaikutusyrityksissä voidaan hyödyntää erilaisia toimia, myös edellä mainittuja tekniikoita, erilaisina yhdistelminä. Disinformaatio voi olla osa vaikutusyritystä. Usein käytetään myös muita manipulointitoimia ja -taktiikoita¹⁸, kuten viestin vahvistamista manipuloinnin avulla, käyttäen esimerkiksi koordinoitusti vääriä tai epäaitoja käyttäjätilejä, automatisoituja botteja ja muita tapoja lisätä keinotekoisesti sisällön suosiota. Tällainen koordinointi osoittaa, että aikomuksena on käyttää vääriä tai harhaanjohtavia tietoja haitan aiheuttamiseen.

Yhteiskunnan eri tahoilta tarvitaan sen mukaan räätälöityjä vastatoimia, miten suuresta haitasta on kyse, mikä on tarkoitus, missä muodossa viestiä levitetään, ketkä ovat asialla ja mikä on heidän taustansa. Tällöin väärään tietoon voidaan puuttua hyvin kohdennetuilla vastatoimilla, myyttien kumoamisella ja medialukutaitoa parantavilla aloitteilla. Disinformaatioon taas on puututtava muilla keinoilla, kuten viranomaistoimilla, kuten todetaan muun muassa disinformaation torjuntaa koskevassa toimintasuunnitelmassa. Verkkoalustojen on hillittävä koordinoitua manipulointia ja lisättävä avoimuutta pahantahtoiseen vaikuttamiseen liittyvien toimien suhteen.

Kaikissa edellä mainituissa vastatoimissa olisi kunnioitettava kaikkia perusoikeuksia, erityisesti sananvapautta.

Covid-19-kriisistä saadut kokemukset ovat osoittaneet, että aiempaa koordinoitumpi ja nopeampi reagointi olisi eduksi EU:n julkiselle politiikalle. Luja ja tuloksellinen suhtautuminen näihin haasteisiin edellyttää ongelman perinpohjaista ymmärtämistä ja näyttöä sen vaikutuksista. Covid-19-kriisin edetessä EU:n on kehitettävä edelleen toimiaan havaittujen puutteiden korjaamiseksi sekä tulevien haasteiden ymmärtämiseksi ja ennakoimiseksi. Esimerkiksi mahdollisesta covid-19-rokotteesta on edelleen liikkeellä runsaasti disinformaatiota ja väärää tietoa, mikä todennäköisesti vaikeuttaa rokotteen käyttöönottoa, kun sellainen saadaan. Koordinointi ja yhteistyö sekä EU:n että globaalien tason toimijoiden kanssa yhdessä WHO:n ja verkkoalustojen kanssa on olennaisen tärkeää, jotta näitä haasteita voidaan seurata ja niihin voidaan vastata tehokkaasti.

EU voi toteuttaa covid-19:ään liittyvän disinformaation torjunnasta tähän mennessä saatujen kokemusten perusteella lisää konkreettisia ja lyhyen aikavälin toimia kansalaisten

¹⁷ Ks. alaviite 9.

¹⁸ Neuvoston päätelmät täydentävistä pyrkimyksistä parantaa selviytymiskykyä ja torjua hybridiuhkia (asiakirja 14972/19, 10.12.2019).

toimintamahdollisuuksien lisäämiseksi parantamalla yhteistyötä EU:n sisällä ja kumppaneiden kanssa eri puolilla maailmaa. Kaikkien EU:n toimielinten on toimittava yhdessä ja täydennettävä jäsenvaltioiden työtä, sillä ne tuovat lisäarvoa esimerkiksi sen ansiosta, että niillä on analysointivalmiuksia ja yhteyksiä verkkoalustoihin.

Näitä toimia olisi hyödynnettävä myös tulevassa disinformaatiota koskevassa EU:n työssä, erityisesti käytännesääntöjen arvioinnissa ja eurooppalaisen demokratian toimintasuunnitelmassa. Ongelman turvallisuusulottuvuus olisi otettava huomioon myös uudessa turvallisuusunionistrategiassa.

2. STRATEGISEN VIESTINNÄN TEHOSTAMINEN EU:SSA JA SEN ULKOPUOLELLA

Covid-19-kriisin alusta lähtien selkeällä viestinnällä ja helposti saatavilla olevilla täsmällisillä tiedoilla on ollut keskeinen sija kansalaisten terveyden suojelemisessa. Kansallisten tiedotuskanavien lisäksi EU:lla on ollut tässä oma roolinsa toimielintensä, mielipidevaikuttajiensa ja verkostojensa kautta jäsenvaltioissa, naapurialueilla ja laajemmallakin. Työhön on kuulunut tehokkaita ennakoivia viestintätoimia, joilla nostetaan esiin tutkitusti luotettavaa terveystietoa¹⁹, tiedotetaan kansalaisille ja kumppanimaille EU:n kriisitoimista²⁰ sekä lisätään tietoisuutta disinformaation riskeistä. Komissio avasi maaliskuussa 2020 erityisen verkkosivuston²¹, jossa käsitellään covid-19:ään liittyviä väriä väitteitä, nostetaan esiin luotettavaa sisältöä ja autetaan erottamaan faktat fiktiosta, esimerkiksi torjumalla narratiivia EU:n solidaarisuuden puutteesta.

Aivan kuten pandemia itse, covid-19:ään liittyvä infodemia on maailmanlaajuinen haaste. Komissio ja korkea edustaja sekä jäsenvaltiot ovat tehneet kriisin alusta lähtien tiivistä yhteistyötä kansainvälisillä foorumeilla, kuten G7-ryhmässä (ja erityisesti sen nopean toiminnan mekanismissa) ja Natossa. EUH on myös tehostanut toimiaan, joilla puututaan ulkomaiden vaikutusyrityksiin. Se julkaisee säännöllisesti raportteja, joissa analysoidaan tietoympäristöä tältä kannalta, sekä jakaa havaintojaan kansalaisyhteiskunnan, tiedotusvälineiden ja asiantuntijayhteisöjen kanssa.²² EU:n nopeaa hälytysjärjestelmää on käytetty tietojen ja analyysien jakamiseen, jotta saataisiin kattava kuva covid-19-kriisiin liittyvästä tietoympäristöstä. Europol on julkaissut asiaa koskevan raportin²³. Se seuraa järjestelmällisesti covid-19-pandemian vaikutusta verkkorikollisuuteen ja esittää ajantasaisia tilannekuvia uhista ja arvioita tämän tyyppisen rikollisuuden mahdollisesta kehityksestä. Yleisemmällä tasolla EU on toteuttanut eri puolilla maailmaa kohdennettuja tiedotuskampanjoita, joilla pyritään torjumaan harhaanjohtavia narratiiveja, kuten väitteitä, ettei EU ole auttanut kumppaneitaan. Niitä on koordinoitu tiiviisti WHO:n kanssa. Vaikka toimia on toteutettu kriisin alusta lähtien, EU:n valmiuksia esittää ajankohtaisia, johdonmukaisia ja näkyviä viestejä maailmanlaajuiselle yleisölle on edelleen parannettava, kun otetaan huomioon ulkomaiden vaikutusyritysten aiheuttamat riskit ja uhat. Tässä on syytä painottaa erityisesti EU:n lähialueita, Afrikkaa, Aasiaa ja Latinalaista Amerikkaa.

Toimenpiteet

- Komissio ja korkea edustaja aikovat

¹⁹ Esimerkiksi Euroopan tautien ehkäisy- ja -valvontakeskus: <https://www.ecdc.europa.eu/en>

²⁰ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response_fi

²¹ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/fighting-disinformation_fi

²² <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-update-short-assessment-of-narratives-and-disinformation-around-the-covid19-pandemic-updated-23-april-18-may/>

²³ <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/catching-virus-cybercrime-disinformation-and-covid-19-pandemic>

- panostaa lisää strategiaan viestintävalmiuksiinsa disinformaation torjuntaa koskevan toimintasuunnitelman mukaisesti tehostamalla yhteistyötä ja koordinoitua jäsenvaltioiden kanssa;
- tehostaa olemassa olevien mekanismien käyttöä, jotta voidaan helpottaa konkreettista yhteistyötä strategisen viestinnän alalla jäsenvaltioiden ja kansainvälisten kumppanien kanssa, muun muassa komission ja jäsenvaltioiden yhteistyökanavien ja EUH:n strategisen viestinnän työryhmien kautta;
- perustaa nopeaan hälytysjärjestelmään erityisen osion helpottamaan covid-19:n kannalta merkityksellisen viestintämateriaalin vaihtoa EU:n jäsenvaltioiden ja asiaankuuluvien EU:n toimielinten välillä;
- vahvistaa edelleen EU:n edustustojen strategisen viestinnän ja julkisuusdiplomatian valmiuksia tiiviissä yhteistyössä EU:n jäsenvaltioiden diplomaattiverkoston sekä kolmansien maiden hallitusten ja kansalaisyhteiskunnan kanssa.
- Jäsenvaltioissa sijaitsevat komission edustustot ottavat aktiivisemmän roolin kansallisissa keskusteluissa, joissa ne voivat esittää paikallisen tilanteen huomioon ottavaa tosiasioihin perustuvaa tietoa erityisesti sosiaalisen median avulla.

3. EU:N SISÄISEN YHTEISTYÖN PARANTAMINEN

Disinformaation, väärän tiedon ja ulkomaiden vaikuttamisyritysten torjunta covid-19-kriisissä on osoittanut, että EU:n toimielinten ja jäsenvaltioiden välinen yhteistyö on olennaisen tärkeää sen varmistamiseksi, että annettu viesti ja toteutetut toimet ovat linjassa keskenään. Valmiuksien virtaviivaistamiseksi ja vahvistamiseksi^{24,25}, riskianalysoinnin parantamiseksi ja säännöllisen raportoinnin kehittämiseksi tarvitaan edelleen lisätoimia. EU:n sisäiseen yhteistyöhön on myös otettava mukaan verkkoalustat ja muut keskeiset sidosryhmät, kuten kansalliset toimivaltaiset viranomaiset, tutkijat ja faktantarkistajat.

Tärkeä toimenpide kaikkien aloitteiden keskinäisen täydentävyyden varmistamiseksi on lisätä jäsenvaltioiden tietoisuutta käytettävissä olevista välineistä. Kriisi on osoittanut, että tätä tietoa ei aina ole. Eri toimijoiden välistä koordinoitua on pyritty parantamaan esimerkiksi linkittämällä yhteen verkkosivustoja, joilla paljastetaan covid-19-aiheista disinformaatiota, mutta tämä on vähäistä tarpeisiin nähden.

Toimenpiteet

- Komissio aikoo ehdottaa muille toimielimille sellaisten mekanismien²⁶ perustamista ja testaamista, joilla parannetaan covid-19:ään liittyvän disinformaation torjunnan koordinoitua nykyisissä rakenteissa ja jaetaan tehtyjä arvioita ja analyyskejä.
- Jäsenvaltioiden olisi käytettävä enemmän nopeaa hälytysjärjestelmää ja muita asianmukaisia keinoja yhteistyön lisäämiseksi EU:n toimielinten kanssa ja keskenään erityisesti tietoympäristöarvioinnin ja tilannetietoisuuden alalla.
- Komissio aikoo edistää Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkostosta saatujen kokemusten pohjalta parhaiden käytäntöjen vaihtoa disinformaatioon liittyvistä erityiskysymyksistä, kuten mikrokohdentamisesta.

²⁴ Esimerkiksi neuvoston tiedotustyöryhmä, nopea hälytysjärjestelmä, EU:n poliittisen kriisitoiminnan integroidut järjestelyt (IPCR), terveysturvakomitea ja kriisiviestijöiden verkosto.

²⁵ Ks. myös 17. huhtikuuta 2020 annettu Euroopan parlamentin päätöslauselma EU:n yhteensovitetuista toimista covid-19-pandemian ja sen seurausten torjumiseksi (P9_TA-PROV (2020) 0054), jossa myös kehoitetaan EU:ta toteuttamaan toimia covid-19-pandemiaa koskevan disinformaation torjumiseksi.

²⁶ Esimerkiksi säännöllisesti kokoontuva yhteisryhmä / viikoittaiset videokokoukset.

4. YHTEISTYÖ KOLMANSIEN MAIDEN JA KANSAINVÄLISTEN KUMPPANEIDEN KANSSA

Covid-19:ään liittyvää disinformaatiota ja ulkomaisia vaikutusyriytyksiä ei kohdenneta pelkästään EU:hun tai yksittäisiin jäsenvaltioihin. Niitä on suunnattu myös kolmansia maita, kansainvälisen yhteistyön rakenteita ja yleisemmin monenvälisyyttä kohtaan.²⁷

Disinformaatiokampanjoiden aiheuttamien riskien ja uhkien vuoksi EU on alkanut välittää ajankohtaisia, johdonmukaisia ja näkyviä viestejä yleisölle maailmanlaajuisesti ja erityisesti EU:n lähialueilla, Länsi-Balkanilla ja Afrikassa. Esimerkiksi väitteitä, joiden mukaan EU ei ole auttanut kolmansia maita, on torjuttu tiedotuskampanjoilla useissa maissa, muun muassa Euroopan naapurialueilla. Komissio ja EUH koordinoivat toimintaansa myös tiiviisti WHO:n ja muiden kansainvälisten kumppaneiden kanssa varmistaakseen mahdollisimman suuren näkyvyyden EU:n esimerkiksi Team European kautta toimittamalle covid-19-avulle ja sen myönteisille käytännön vaikutuksille.

Lisäksi olemassa olevilla ulkopoliittisilla välineillä on jo siirretty varoja alueellisten viranomaisten tukemiseksi kriisitoimissa ja toteutettu toimia sellaisen disinformaation kumoamiseksi, joka voi entisestään liettoa jännitteitä ja konflikteja niille alueille, kuten Sahelin tai Afrikan suurten järvien alueella, Afrikan sarvessa, Lähi-idässä ja Latalaisessa Amerikassa. Lisäksi demokratiaa ja ihmisoikeuksia koskevasta eurooppalaisesta rahoitusvälineestä rahoitetaan hankkeita, joilla tuetaan toimittajia, edistetään faktantarkistusta ja covid-19:ään liittyvän disinformaation torjuntaa.

Yhteistyö G7-maiden nopean toiminnan mekanismin, Naton ja muiden tahojen kanssa on lisännyt tiedon, toimintatapojen ja parhaiden käytäntöjen jakamista. Se on nopeuttanut tiedonvaihtoa ja avannut mahdollisuuden yhteistoiminnan lisäämiselle tulevaisuudessa.

Toimenpiteet

- Komissio ja korkea edustaja aikovat vastuualueidensa mukaisesti
 - tehdä WHO:n kanssa yhteistyötä, jotta voitaisiin tehostaa sen toteuttamaa epidemiologista seurantaan tehokkaan tiedotusvälineiden seurannan avulla ja edistää harhaanjohtavien ja haitallisten väitteiden havaitsemista ja niihin reagoimista;
 - edistää yhteistyötä ja parhaiden käytäntöjen jakamista disinformaation ja ulkomaisten vaikutusyriytysten maailmanlaajuisessa torjunnassa konkreettisin yhteistyötoimin ja tukiohjelmin²⁸ hyödyntäen olemassa olevia julkisuusdiplomatian ohjelmia²⁹ ja tiedotustoimintaa;
 - tehostaa tilannetietoisuuteen ja uhkien kehittymiseen liittyvää tietojen vaihtoa asianmukaisten, kolmansien maiden kansalaisyhteiskuntaa ja yksityissektoria edustavien kumppaneiden kanssa esimerkiksi järjestämällä kuulemisia, kokouksia ja julkisia tapahtumia;³⁰
 - tehostaa nykyisiä kumppanuuksia muun muassa G7-ryhmän ja Naton kanssa ja laajentaa yhteistyötä YK:n ja alueellisten järjestöjen, kuten Etyjin, Euroopan neuvoston ja Afrikan unionin, kanssa.
- Team Europe -paketilla tuetaan kumppaneita pandemian vaikutusten käsittelyssä,

²⁷ Ks. esimerkiksi EUH:n erityiskertomukset sivustolla [EUvsDisinfo.eu](https://euvsdisinfo.eu).

²⁸ Esimerkiksi Tbilisissä vuonna 2019 järjestetty Disinfo Alert -tapahtuma: <https://euvsdisinfo.eu/georgia/>

²⁹ Tällaisten ohjelmien kohdennetuilla toimilla jo tuetaan kansalaisyhteiskuntaa disinformaation torjunnassa kolmansissa maissa, kuten Venäjällä, Brasiliassa ja Indonesiassa.

³⁰ Lisätietoja Disinfo Horizon -tapahtumasta: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_20_160
<https://euvsdisinfo.eu/disinformation-aims-at-undermining-democracy/>

edistetään luotettavan tiedon saatavuutta, torjutaan disinformaatiota, tehdään yhteistyötä toimittajien ja tiedotusvälineiden kanssa ja tuetaan aloitteita, joilla torjutaan disinformaatiota ja vääriä tietoa kolmansissa maissa sijaitsevien EU:n edustustojen ja jäsenvaltioiden diplomaattiedustustojen kautta.^{31 32}

5. VERKKOALUSTOISTA AVOIMEMPAA DISINFORMAATION JA VAIKUTTAMISYRITYSTEN SUHTEEN

Yhteistyö sosiaalisen median alustojen kanssa on keskeinen tekijä, jotta saadaan kokonaiskuva haasteesta ja voidaan kehittää toimivia ratkaisuja infodemiaan. Komissio on korostanut kriisin alusta lähtien, että verkkoalustojen on varmistettava käytännesääntöjen mukaisten sitoumustensa täytäntöönpano kaikilta osin. Verkkoalustojen vastauksia tähän haasteeseen on seurattu tiiviisti, mutta niiden toimien oikea-aikaisuutta, kattavuutta ja vaikutusta on vaikea arvioida luotettavasti.³³

Verkkoalustat³⁴ ovat raportoineet, että ne ovat mukauttaneet toimintapolitiikkaansa covid-19:ään liittyvän disinformaatiouhan vuoksi. Ne ovat nostaneet esiin WHO:n, kansallisten terveysviranomaisien ja ammattimaisten tiedotusvälineiden tarjoamaa luotettavaa tiedotusta.³⁵ Ne ovat vähentäneet sellaisen sisällön näkyvyyttä, joka on osoittautunut faktantarkistuksessa vääräksi tai harhaanjohtavaksi, ja rajoittaneet valheellisten tuotteiden ja palvelujen mainontaa. Ne ovat yhteisönormiensä mukaisesti poistaneet sisältöä, joka saattaa vahingoittaa kansalaisten terveyttä tai vaikuttaa yleiseen turvallisuuteen.³⁶

Faktantarkistajilla, tutkijoilla ja kansalaisjärjestöillä on keskeinen rooli, mutta verkkoalustat eivät ole antaneet niille riittävästi toimintaedellytyksiä tässä kansanterveyskriisissä esimerkiksi asettamalla saataville enemmän tietoa tai tuomalla kaikissa jäsenvaltioissa riittävän näkyvästi esiin niiden palveluissa käytettäviä faktantarkistuksia. Sen vuoksi sosiaalisen median alustojen on toteutettava lisätoimia ja jaettava tietoa sekä lisättävä avoimuutta ja vastuuvellisuutta.³⁷ Tämä korostaa tarvetta lujittaa käytäntöjä, joita alustat ovat sitoutuneet käytännesäännöissään noudattamaan.

5.1. VERKKOALUSTOJEN ROOLIN KOROSTUMINEN KRIISISSÄ

Verkkoalustojen olisi tehtävä perusteellisempaa työtä kriisin aiheuttamien riskien torjumiseksi. Käytännesääntöjen seurannasta ennen vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleja saatujen kokemusten perusteella komissio aikoo laatia käytännesääntöjen mukaisen joustavan seuranta- ja raportointiohjelman, jossa keskitytään covid-19:ään liittyvään disinformaatioon ja vääriin tietoon. Tämä olisi ulotettava koskemaan verkkoalustoja, jotka eivät tällä hetkellä ole allekirjoittaneet käytännesääntöjä.³⁸ Komissio voisi sitten arvioida audiovisuaalisten mediapalvelujen eurooppalaisten

³¹ Ks. myös Yhteinen tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – EU:n maailmanlaajuiset koronavirustoimet (JOIN/2020/11 final).

³² Esimerkiksi konfliktitilanteista kärsivissä Afrikan maissa, kuten Keski-Afrikan tasavallassa tai Kongossa.

³³ Osa harhaanjohtavien tietojen levittämiseen käytetyistä alustoista ei ole mukana käytännesäännöissä (esimerkiksi WhatsApp ja TikTok).

³⁴ Erityisesti Google, Facebook, Twitter ja Microsoft.

³⁵ Verkkoalustat ovat ottaneet käyttöön uusia välineitä, kuten inforuutuja tai -kortteja, ponnahdusikkunoita, karttoja ja kehoitteita, jotka ohjaavat käyttäjiä suoraan luotettaviin tietolähteisiin useilla kielillä.

³⁶ Esimerkiksi vääriä väitteitä, joiden mukaan valkaisuainetta juomalla voi parantua viruksesta.

³⁷ Kuten esimerkiksi Brookings-instituutti on osoittanut: <https://www.brookings.edu/techstream/encrypted-messaging-apps-are-the-future-of-propaganda/>

³⁸ Erityisesti ne, jotka ovat olleet näkyvästi esillä covid-19-kriisin aikana, kuten WhatsApp tai TikTok.

sääntelyviranomaisten ryhmän³⁹ (ERGA) tuella alustojen toimintapolitiikkojen vaikutusta covid-19:ää koskevan disinformaation ja väärän tiedon levittämiseen. Näin saataisiin myös hyödyllistä tietoa vahinkojen rajoittamiseksi toteutettavien toimien tueksi. Tämä otetaan huomioon myös EU:n tulevassa työssä, erityisesti eurooppalaisen demokratian toimintasuunnitelmassa ja digitaalisia palveluja koskevassa säädöksessä.

Toimenpiteet

Verkkoalustoilta pyydetään kuukausittain raportit niiden toimintapolitiikoista ja toimista covid-19-aiheisen disinformaation suhteen, erityisesti seuraavista:

- *Aloitteet, joilla tuodaan esiin luotettavaa sisältöä EU:ssa ja jäsenvaltioissa*⁴⁰: Alustojen olisi tarjottava tietoa toimista, joilla ne ovat tuoneet esiin kansallisten ja kansainvälisten terveystietojen, kansallisten ja EU:n viranomaisten sekä ammattimaisten tiedotusvälineiden antamaa tietoa.
- *Aloitteet ja välineet käyttäjien tietoisuuden lisäämiseksi*: Alustojen olisi annettava tietoa käytännön toimistaan käyttäjien informoimiseksi siitä, miten toimia disinformaatiota kohdatessa.
- *Manipulointi*: Alustojen olisi ilmoitettava kaikista palveluissaan havaituista sosiaalisen median manipuloinnin tai pahantahtoisen vaikuttamisen yrityksistä tai koordinoitusta epäaidosta toiminnasta. Alustojen olisi myös tehtävä yhteistyötä EU:n jäsenvaltioiden ja toimielinten kanssa disinformaatiokampanjoiden ja vaikuttamisyritysten havainnoinnin ja jäljittämisen helpottamiseksi.
- *Tiedot covid-19-disinformaatioon liittyvistä mainosvirroista*:⁴¹ Käytännösääntöjen allekirjoittajien olisi toimitettava mahdollisuuksien mukaan jäsenvaltioittain eritellyt tiedot käytännöistä, joilla ne rajoittavat covid-19-disinformaatioon liittyvää mainontaa omissa palveluissaan. Alustojen ja mainosverkko-operaattoreiden olisi myös toimitettava tietoja sellaista mainontaa rajoittavista käytännöistä kolmansien osapuolten verkkosivustoilla, jossa hyödynnetään covid-19:ään liittyvää disinformaatiota mainostulojen houkuttelemiseksi.⁴²

Komissio kannustaa voimakkaasti muita sidosryhmiä, jotka eivät ole tähän mennessä allekirjoittaneet käytännösääntöjä, osallistumaan vapaaehtoisesti edellä esitettyyn seurantaan.

5.2. FAKTANTARKISTAJIEN JA TUTKIJOIDEN TUKEMINEN

Faktojen tarkistaminen on olennaisen tärkeää, jotta kaikilla olisi saatavilla luotettavaa tietoa ja monipuolisia näkemyksiä. Covid-19-kriisi on tuonut korostetusti esiin sen, että verkkoalustojen on annettava enemmän tietoa disinformaation luonteesta, määrästä ja vaikutuksesta, sekä tarpeen verrata ja arvioida toteutettujen toimien tehokkuutta.

³⁹ ERGA on hiljattain laajentanut kriisin vuoksi disinformaatiota käsittelevän alaryhmänsä toimeksiantoa siten, että se arvioi verkkoalustojen toimia tämän poikkeuksellisen tilanteen aiheuttamissa haasteissa. Arvioinnissa keskitytään erityisesti alustojen toimenpiteisiin, joilla havaitaan, hillitään ja estetään valheellisten, harhaanjohtavien tai virheellisten tietojen levittämistä lääketieteellisistä hoidoista ja itse sairaudesta, sen leviämistavoista sekä hallitusten ja kansallisten sääntelyviranomaisten toteuttamista toimenpiteistä, ks. <https://erga-online.eu>

⁴⁰ Jotkin sidosryhmät, kuten Journalism Trust Initiative, ovat kehittäneet uutislähteille luotettavuusindikaattoreita.

⁴¹ Ks. esim. GDI:n (Global Disinformation Index) raportit: <https://disinformationindex.org/2020/05/why-is-tech-not-defunding-covid-19-disinfo-sites/>.

⁴² Tätä varten alustojen olisi harkittava riippumattomien faktantarkistajien/tutkijoiden tai muiden sidosryhmien (esim. GDI, Newsguard) kehittämien luotettavuusindikaattorien käyttöä.

Eurooppalainen digitaalisen median seurantafoorumi (EDMO) on juuri perustettu tukemaan rajatylittävän ja monialaisen yhteisön muodostamista. Siihen kuuluu riippumattomia faktantarkistajia ja tutkijoita, jotka tekevät sidosryhmien kanssa yhteistyötä potentiaalisten, muun muassa covid-19:ään liittyvien, disinformaatiouhkien havaitsemiseksi, analysoimiseksi ja paljastamiseksi. Tältä osin verkkoalustojen covid-19:ään liittyvien tietokoosteiden saatavuuden parantaminen on olennaisen tärkeää tutkimustarkoituksia varten ja disinformaation uhkien ja suuntausten ymmärtämisen parantamiseksi. Lisäksi tarvitaan tutkimusinfrastruktuuria disinformaation ja ulkomaisten vaikutusyritysten havaitsemiseksi, analysoimiseksi ja paljastamiseksi koko EU:n alueella. Kaikki tämä olisi tehtävä sovellettavan sääntelykehiksen mukaisesti, myös tietosuojan osalta.

Toimenpiteet

- Komissio pyytää verkkoalustoja lisäämään ja tehostamaan yhteistyötään faktantarkistajien kanssa ja tarjoamaan aktiivisesti faktantarkistusohjelmiaan kaikissa EU:n jäsenvaltioissa sekä sen naapurialueilla toimivien organisaatioiden käyttöön kaikilla kielillä.
- Komissio tukee faktantarkistus- ja tutkimustoimintaa⁴³ muun muassa hiljattain perustetun EDMOn kautta.⁴⁴ ⁴⁵ Näin annetaan covid-19-disinformaatiota käsittelevälle riippumattomalle monialaiselle yhteisölle tukea teknologisen infrastruktuurin välineiden ja palvelujen⁴⁶ kautta. EDMO voisi myös auttaa viranomaisia tutkimuksessa ja luoda tarvittavat yhteydet nopeaan hälytysjärjestelmään.
- Komissio kehottaa verkkoalustoja sopimaan EDMOn kanssa kehyksestä, joka tarjoaa tutkijoille yksityisyyden suojaa noudattava pääsyn alustojen tietoihin disinformaation havaitsemisen ja analysoinnin tehostamiseksi.
- Komissio harkitsee joidenkin sellaisten välineiden avaamista, joita se on kehittänyt harhaanjohtavien narratiivien ja epäluotettavien verkkolähteiden havaitsemiseksi, faktantarkistusyhteisön käyttöön.

6. SANANVAPAUDEN JA MONIARVOISEN DEMOKRAATTISEN KESKUSTELUN VARMISTAMINEN

Tämänhetkinen covid-19-kriisi on tuonut esiin riskin, että joitakin infodemian torjuntaan tarkoitettuja toimenpiteitä voidaan käyttää tekosyynä perusoikeuksien ja -vapauksien

⁴³ Kuten hanke ”Health Emergency Response in Interconnected Systems” (HERoS), jossa kehitetään uutta menetelmää covid-19:ää koskevien huhujen ja väärän tiedon hakemiseksi sosiaalisesta mediasta (lisätietoja: <https://cordis.europa.eu/project/id/101003606>). Lisäksi Horisontti 2020 -puiteohjelmassa aktivoitetaan tiedemaailmaa, tutkimusorganisaatioita, alan toimijoita ja yksityisiä yrityksiä torjumaan väärää tietoa, kehittämään faktantarkistusvalmiuksia ja vastuullisuutta verkossa sekä tutkimaan vahvan ja riippumattoman mediaympäristön merkitystä.

⁴⁴ <https://edmo.eu/>

⁴⁵ Kesäkuussa 2020 käynnistetään EDMO:n toinen vaihe disinformaatiota koskevan tutkimuksen kansallisten/alueellisten keskustusten perustamiseksi. Digitaalinen Eurooppa -ohjelmasta myönnetään vuonna 2021 lisärahoitusta kansallisten/alueellisten keskustusten koko EU:n laajuisen kattavuuden varmistamiseksi. EDMO:n täysi maantieteellinen kattavuus pyritään saavuttamaan tulevassa Digitaalinen Eurooppa -ohjelmassa. Sitä odotettaessa komissio pyrkii hyödyntämään synergiaa Euroopan parlamentin myöntämän rahoituksen kanssa käynnistämällä kesällä 2020 ehdotuspyyntöjä covid-19-disinformaatiota koskevan tutkimuksen tukemiseksi.

⁴⁶ Mukaan lukien pääsy julkisiin tietokantoihin, faktantarkistuksen tietovarastot ja mekanismit, joilla alustojen tietoihin tarjotaan yksityisyyden suojan mukainen pääsy disinformaation havaitsemisen, analysoinnin ja paljastamisen helpottamiseksi.

heikentämiseen tai käyttää väärin poliittisiin tarkoituksiin Euroopan unionissa ja sen ulkopuolella. Tämän vuoksi meidän on oltava valppaana ja puolustettava perusoikeuksiamme ja yhteisiä arvojamme, joiden olisi oltava keskeisellä sijalla covid-19-pandemian vastatoimissa. Vapaat ja moniarvoiset tiedotusvälineet ovatkin avainasemassa disinformaation torjunnassa ja kansalaisten informoimisessa.

Sananvapaus sekä tiedotusvälineiden ja kansalaisyhteiskunnan oikeus valvoa valtion toimia ovat kriisin aikaan yhtä tärkeitä kuin aina. Viranomaisten vastuuvollisuuden ei pitäisi vähentyä sen varjolla, että ne toimivat poikkeuksellisin valtuuksin. Viranomaisten on huolehdittava toimintansa avoimuudesta, sillä se lisää kansalaisten luottamusta ja mahdollistaa päätöksenteon valvonnan. Vapaa tiedonkulku edistää elämän ja terveyden suojelua sekä mahdollistaa ja edistää yhteiskunnallisia, taloudellisia, poliittisia ja muita linjauksia koskevia keskusteluja ja päätöksentekoa.⁴⁷ Viime kädessä demokratia osoittaa todellisen vahvuutensa ja arvonsa kriisiaikoina.

Kriisin aikana on tullut esiin sananvapauteen liittyviä ongelmia⁴⁸. On esimerkiksi raportoitu, että toimittajien, kansalaisjärjestöjen ja tutkijoiden tiedonsaantia on rajoitettu tai tarpeettomasti viivytetty ja että toimittajien turvallisuuteen kohdistuvat riskit, kuten uhkailu ja pelottelu, ovat lisääntyneet tai että heitä on syytetty perusteettomasti disinformaation levittämisestä.

Komissio on seurannut kriisin alusta lähtien tiiviisti jäsenvaltioiden toteuttamia poikkeustoimia ja niiden yhdenmukaisuutta perussopimuksen, yleisesti EU:n lainsäädännön ja erityisesti perusoikeuskirjan kanssa. Useissa jäsenvaltioissa oli jo ennestään disinformaatioon liittyviä, myös rikosoikeudellisia, säännöksiä, ja yhdessä jäsenvaltiossa⁴⁹ määriteltiin uusi rikos, disinformaation levittäminen poikkeustilan aikana. Jos tällaisia rikoksia määritellään laissa liian väljästi ja niistä säädetään kohtuuttomia seuraamuksia, se voi vähentää lähteiden halukkuutta puhua toimittajille ja johtaa itsesensuuriin, mikä herättää erityistä huolta sananvapaudesta.⁵⁰

Komissio on yhteisrahoittanut Euroopan parlamentin tuella hankkeita, joilla kartoitetaan tiedotusvälineiden vapauteen ja moniarvoisuuteen kohdistuvia uhkia ja riskejä, tuetaan tutkivaa journalismia ja tarjotaan apua sitä tarvitseville toimittajille.⁵¹

Covid-19-kriisi on osoittanut vapaiden ja riippumattomien tiedotusvälineiden keskeisen merkityksen välttämättömänä palveluna, joka tarjoaa kansalaisille luotettavaa ja tarkistettuihin faktoihin perustuvaa tietoa ja auttaa pelastamaan ihmishenkiä. Kriisi on kuitenkin yleisömäärän kasvusta huolimatta myös pahentanut alan jo ennestään vaikeaa taloudellista tilannetta, mikä johtuu mainostulojen jyrkästä laskusta.⁵² Tilanne on erityisen vaikea heikossa asemassa oleville pienille toimijoille ja paikallisille ja alueellisille

⁴⁷ ”Disease pandemics and the freedom of opinion and expression”, mielipiteen- ja sananvapauden edistämisestä ja suojelemisesta vastaavan YK:n erityisraportin David Kayen raportti, huhtikuu 2020.

⁴⁸ Tapauksia on dokumentoitu Euroopan neuvoston journalismin toimintamahdollisuuksia ja toimittajien turvallisuutta edistävällä foorumilla ja EU:n yhteisrahoittamalla Mapping Media Freedom -alustalla <https://mappingmediafreedom.org/>

⁴⁹ Unkarin rikoslain 337 §:n muutos.

⁵⁰ Komissio on tehnyt selväksi, että demokratia ei voi toimia ilman vapaita ja riippumattomia tiedotusvälineitä ja että sananvapauden ja oikeusvarmuuden kunnioittaminen on oleellista tällaisina aikoina.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_20_567

⁵¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/media-freedom-projects>

⁵² Alustavien arvioiden mukaan uutiskustantajien tulot saattavat laskea jopa 80 prosenttia maasta riippuen. Pienten paikallisten kustantajien odotetaan kärsivän eniten. <http://www.newsmediaeurope.eu/news/covid-19-and-the-news-media-journalism-always-comes-at-a-cost/>

tiedotusvälineille. Tämän seurauksena koko EU:n mediaekosysteemi ja sen monimuotoisuus ovat heikentyneet. Komission elvytys- ja korjauspaketti auttaa vastaamaan välittömiin likviditeettitarpeisiin vakavaraisuustuen ja koheesiorahoituksen avulla ja tukee samalla alan digitaalisia investointeja ja häiriönsietokykyä InvestEU-, Luova Eurooppa- ja Horisontti Eurooppa -ohjelmien kautta.

Covid-19-kriisi on kärjistänyt myös muualla maailmassa näitä samoja haasteita, myös niitä, joita riippumattomat tiedotusvälineet kohtaavat demokratian ja ihmisoikeuksien puolustajina. EU seuraa kehitystä ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevan toimintasuunnitelman 2020–2024⁵³ mukaisesti. EU kiinnittää erityistä huomiota itäisen ja eteläisen naapurialueen sekä Länsi-Balkanin tilanteeseen.

Kaikki tämä herättää kysymyksiä tiedotusvälineiden ja kansalaisyhteiskunnan kyvystä torjua täysipainoisesti disinformaatiota ja väärää tietoa.

EU:n on lisättävä sekä poliittista että käytännön tukea riippumattomille tiedotusvälineille ja toimittajille EU:ssa ja koko maailmassa sekä autettava kansalaisjärjestöjä niiden pyrkimyksissä seurata sananvapauden ja kansalaistoimintamahdollisuuksien rajoituksia ja raportoida niistä.

Toimenpiteet

- Komissio seuraa edelleen tiiviisti poikkeustoimien vaikutusta EU:n lainsäädäntöön ja arvoihin, kunnes kaikki toimenpiteet on vaiheittain poistettu, ja jatkaa havaittuihin ongelmiin liittyvää keskustelua jäsenvaltioiden kanssa. Seurannan avulla saadaan tietoa vuoden 2020 kolmannella neljänneksellä julkaistavaa, oikeusvaltioperiaatetta koskevaa vuosikertomusta varten⁵⁴. Sitä hyödynnetään myös tulevassa strategiassa perusoikeuskirjan tehokkaaksi soveltamiseksi Euroopan unionissa ja eurooppalaisen demokratian toimintasuunnitelmassa.
- Komissio kehottaa jäsenvaltioita tehostamaan näinä kriisiaikoina toimia sen varmistamiseksi, että toimittajat voivat työskennellä turvallisesti ja oikeanlaisissa olosuhteissa⁵⁵, ja tunnustamaan uutismedian välttämättömäksi palveluksi.
- Komissio kehottaa parlamenttia ja neuvostoa hyväksymään pikaisesti kattavan elvytyspaketin, jolla korjataan ja vahvistetaan media-alan kykyä torjua covid-19:ään liittyvää disinformaatiota. Jäsenvaltioiden olisi hyödynnettävä parhaalla mahdollisella tavalla tätä pakettia sekä EU:n taloudellisia covid-19-kriisitöitä⁵⁶ kriisin voimakkaasti koeteltujen tiedotusvälineiden tukemiseen niiden riippumattomuutta kunnioittaen. Kaikkien EU:n toimijoiden olisi pyrittävä tukemaan tiedotusvälineitä elpymisen yhteydessä.
- Näiden toimien tukemiseksi komissio jatkaa journalismia sekä tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta edistävien riippumattomien hankkeiden

⁵³ JOIN(2020)5, 23.3.2020.

⁵⁴ Tiedotusvälineet ja kansalaisyhteiskunta kohtasivat kriisin aikana uusia esteitä hoitaessaan omaa rooliaan demokraattisessa keskustelussa. Oikeusvaltioperiaatetta koskevassa komission vuosikertomuksessa tarkastellaan lähemmin tilannetta kaikissa jäsenvaltioissa.

⁵⁵ Sananvapauden ja tiedonvälityksen vapauden suojelemista kriisiaikoina koskevien Euroopan neuvoston suuntaviivojen mukaisesti – <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/freedom-of-expression-and-information-in-times-of-crisis> – Vastauksia odotetaan myös huomautuksiin, joita Euroopan neuvosto on esittänyt journalismin toimintamahdollisuuksia ja toimittajien turvallisuutta edistävän foorumin puitteissa.

⁵⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_20_459

yhteisrahoitusta ja helpottaa media-alan rahoituksen saantia ja rahoitusmahdollisuuksia.⁵⁷

- Komissio aikoo ehdottaa tämän vuoden loppuun mennessä toimia, joilla vahvistetaan tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta Euroopan unionissa osana eurooppalaisen demokratian toimintasuunnitelmaa. Se esittää myös mediaa ja audiovisuaalialaa koskevan toimintasuunnitelman, jonka tavoitteena on tukea edelleen näiden alojen digitalisaatiota ja kilpailukykyä sekä edistää sisällön saatavuutta ja tiedotusvälineiden moniarvoisuutta.
- Komissio ja korkea edustaja aikovat
 - käynnistää julkisuusdiplomatian ohjelmien puitteissa kohdennettuja toimia⁵⁸ eri puolilla maailmaa kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tukemiseksi luotettavan tiedon tarjoamisessa;
 - kehittää edelleen yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan, toimittajien ja riippumattomien tiedotusvälineiden kanssa kolmansissa maissa antamalla alueellista apua ja kahdenvälistä tukea disinformaation torjumiseksi ja faktantarkistuksen edistämiseksi;
 - lisätä tukea lehdistönvapauden loukkausten seurannalle, median toimintaympäristön turvallisuuden edistämiseksi ja toimittajien suojelemiseksi muun muassa antamalla apua EU:n ihmisoikeuksien puolustajien suojelumekanismin kautta ja tiivistämällä yhteistyötä eurooppalaisen demokratiarahaston kanssa.

7. KANSALAISTEN VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIEN JA TIETOISUUDEN LISÄÄMINEN

Maailmanlaajuisen pandemian julistamisen jälkeen tutkijoiden, tiedemiesten ja kansanterveysasiantuntijoiden mielipiteitä on kuunneltu tarkemmin kuin koskaan. Covid-19-kriisistä saadut kokemukset osoittavat, että on tärkeää edistää luotettavista lähteistä peräisin olevaa tietoa, tehdä päätökset tutkijoiden ja terveydenhuollon ammattilaisten neuvojen pohjalta ja ylläpitää demokraattista keskustelua. Tämä on tuonut esiin muuttuvaan verkkoympäristöön liittyvät haasteet⁵⁹. Disinformaation torjunnassa on ratkaisevaa antaa kansalaisille keinoja tarkastella verkossa olevaa tietoa kriittisesti.

Näihin haasteisiin voidaan vastata paremmin, jos yhteiskunta on tietoinen disinformaation ja väärän tiedon vaaroista. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin, kuten nuoriin ja lapsiin, joilla on suurempi vaara tulla johdetuiksi harhaan ja siten altistua vaarallisille tilanteille. Tämä edellyttää, että edistetään kansalaisten digitaalisia taitoja, media- ja informaatiolukutaitoa sekä myös kriittistä ajattelua ja kykyä tunnistaa disinformaatiota ja tuetaan ylipäättään kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä.⁶⁰ Paljon on jo tehtykin, mutta vielä tarvitaan toimia synergioiden ja yhteistyömahdollisuuksien löytämiseksi ja tietojen vaihtamiseksi sellaisista vastustuskykyä lisäävistä toimista, joilla voidaan rajoittaa disinformaation vaikutusta. On myös tärkeää, että kansalaisilla on käytettävissään resursseja omalla kielellään.

⁵⁷ Esimerkiksi kulttuurialan ja luovien toimialojen takausjärjestely on käytettävissä media-alan rahoitustarpeisiin.

⁵⁸ Esim. podcast-lähetyksiä, faktantarkistustukea tai verkkoseminaareja.

⁵⁹ Esimerkiksi yksittäiset huijaussivustot ilmaantuvat ja katoavat nopeasti, joten on hyvin vaikeaa pysäyttää digitaalista identiteettiään jatkuvasti muuttavia huijareita, laatia mustia listoja ja tiedottaa niistä kuluttajille ja verkkoalustoille.

⁶⁰ Esimerkiksi medialukutaitoa koskevilla hankkeilla, tukemalla kansalaisia auttavia kansalaisjärjestöjä ja tarjoamalla välineitä sisällön tarkastamiseen.

Toimenpiteet

- Komissio, neuvosto, korkea edustaja ja Euroopan parlamentti jakavat vastustuskykyä lisääviä toimenpiteitä koskevia parhaita käytäntöjä ottaen erityisesti huomioon covid-19-kriisin aikana saadut kokemukset.
- Digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelman päivityksessä, joka on määrä hyväksyä myöhemmin vuonna 2020, ehdotetaan toimenpiteitä disinformaation torjumiseksi. Erasmus+ -ohjelma ja Euroopan solidaarisuusjoukkoja koskeva ohjelma tarjoavat rahoitusmahdollisuuksia disinformaation torjuntahankkeille. Komissio tukee sosiaalisen median käyttäjien kriittisen ajattelun kehittämistä Medialukutaito kaikille -valmistelutoimella⁶¹ ja Safer Internet -keskusten eurooppalaisen verkoston kautta.
- Komissio aikoo ehdottaa muun muassa tulevassa mediaa ja audiovisuaalialaa koskevassa toimintasuunnitelmassa toimia, joilla lisätään eri ryhmien, etenkin nuorten, tietoisuutta ja kriittistä ajattelua hyödyntäen sosiaalisen median ja vaikuttajien tarjoamia mahdollisuuksia. Perustana käytetään muutettua audiovisuaalisia mediapalveluja koskevaa direktiiviä, jossa edellytetään, että videonjakoalustat toteuttavat tehokkaita medialukutaitoa edistäviä toimenpiteitä ja tarjoavat siihen välineitä.
- EU:n toimielinten olisi tuotettava koordinoitusti tiedotusmateriaalia disinformaation luonteesta, sen vaaroista yhteiskuntamme demokraattiselle luonteelle ja disinformaation havaitsemiseen ja siihen reagoimiseen käytettävissä olevista välineistä. Materiaalia olisi jaettava sopivien verkostojen ja kansalaisyhteyksiin käytettävien välineiden kautta, ja sen avulla olisi pyrittävä tavoittamaan monenlaisia ryhmiä kaikissa jäsenvaltioissa ja kumppanimaisissa.

8. KANSANTERVEYDEN JA KULUTTAJIEN OIKEUKSIEN SUOJELU

Covid-19-kriisin erityispiirteenä on ollut kuluttajien hyväksikäytön korostuminen. Manipulointi, vilpilliset markkinointitekniikat, petokset ja huijaukset hyödyntävät ihmisten pelkoja tarpeettomien, tehottomien ja mahdollisesti vaarallisten tuotteiden myymiseksi väriin terveystuotteiden nojalla tai kuluttajien huijaamiseksi ostamaan tuotteita kohtuuttomilla hinnoilla. Vaikka tällainen sisältö saattaa sisältää disinformaatiota, se edellyttää toisenlaisia, toimivaltaisten viranomaisten toteuttamia kuluttajansuojalainsäädäntöön perustuvia vastatoimia, jos se on kuluttajansuojasäännösten vastaista laitonta sisältöä.⁶²

Komission kehotuksen mukaisesti verkkoalustat⁶³ ovat poistaneet miljoonia harhaanjohtavia mainoksia, jotka koskevat laittomia tai vaarallisia tuotteita.⁶⁴ Euroopan

⁶¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/2018-2019-call-proposals-preparatory-action-media-literacy-all>. Kyseisen valmistelutoimen (2018–2020) viimeinen ehdotuspyyntö on tarkoitus julkaista vuoden 2020 toisella vuosineljänneksellä.

⁶² Euroopan komissio on myös kehottanut jäsenvaltioiden viranomaisia lisäämään valppauttaan ja kohdentamaan valvontatoimintaansa covid-19:ään liittyvään elintarvikkeiden ja ravintolaisien tarjontaan ja mainontaan verkossa (https://ec.europa.eu/food/safety/official_controls/eu-co-ordinated-control-plans/covid-19_en). Myös EU:n petostentorjuntavirasto OLAF on käynnistänyt tutkimuksia: https://ec.europa.eu/anti-fraud/media-corner/news/13-05-2020/inquiry-fake-covid-19-products-progresses_en.

⁶³ Komission kehotukseen vastasivat seuraavat alustat: Allegro, Amazon, Alibaba/Aliexpress, CDiscount, Ebay, Facebook (Facebook, Facebook Marketplace ja Instagram), Microsoft/Bing, Google (Google ads ja YouTube), Rakuten, Wish ja Verizon Media/Yahoo.

⁶⁴ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_20_938

komissio on koordinoanut verkkosivustojen tehotarkastuksen, jossa pyrittiin saamaan selville sivustoja, joilla EU:n kuluttajille esitetään covid-19:ään liittyviä väriä väitteitä tai kaupitellaan tuotteita perusteettomilla väitteillä. Tehotarkastuksen toteutti kuluttajansuojajasioiden yhteistyöverkosto (CPC), ja se sisälsi sekä verkkoalustojen laajamittaisen tarkastuksen että tiettyjen sellaisten mainosten ja verkkosivustojen perusteellisen analysoinnin, jotka liittyvät viruksen vuoksi erittäin kysytyihin tuotteisiin. Tämän seurauksena verkkoalustat ovat poistaneet tai estäneet miljoonia harhaanjohtavia mainoksia tai tuotevalikoimaan hyväksymisiä.

CPC on tehnyt komission kanssa yhteistyötä tällaisten käytäntöjen torjumiseksi koordinoitusti. Komissio pyysi tärkeimpiä verkkoalustoja⁶⁵ tekemään yhteistyötä kuluttajaviranomaisten kanssa ja toteuttamaan ennakoivia toimenpiteitä huijausten torjumiseksi.⁶⁶ Tämä vuorovaikutus tärkeimpien alustojen kanssa tuottaa tulosta⁶⁷, mutta työtä on jatkettava erityisesti tulevan digitaalipalveluja koskevan lain nojalla.

Epärehälliset kauppiat löytävät kuitenkin keinoja välttää alustojen huomiota ja hyödyntää kuluttajien heikkouksia, kiertää algoritmien tekemiä tarkastuksia ja perustaa uusia verkkosivustoja. Tällaisia käytäntöjä esiintyy myös riippumattomilla verkkosivustoilla, jotka houkuttelevat kuluttajia mainoksilla esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja selainpostiportaaleissa tai maksetuilla sijoituksilla hakukoneiden tuloluettelossa. Kansalliset kuluttajaviranomaiset ovatkin edelleen erittäin valppaita ja jatkavat yhteistyötä komission kanssa kuluttajien suojelemiseksi verkossa.⁶⁸

Komissio on tehostamassa yhteistyötä ja tiedonvaihtoa verkkoalustojen sekä mainonnan itsesääntelyelinten kanssa, jotta harhaanjohtavien mainosten etsintään voitaisiin kehittää automaattisia välineitä. Alustojen olisi raportoitava kriisin päättymiseen asti säännöllisesti toimenpiteidensä vaikutuksesta ja uusista suuntauksista.

Monilla vilpillisillä verkkosivustoilla on verkkotunnus, joissa käytetään covid-19:ään liittyviä avainsanoja, kuten ”corona”, ”mask” tai ”vaccine”.⁶⁹ Tällaiset verkkosivustot ovat erityisen vahingollisia, jos ne esitetään valheellisesti luotettavina tai viranomaisten omina verkkosivustoina. Komissio toimii yhdessä verkkotunnusalan kanssa hyvien käytäntöjen⁷⁰ jakamiseksi, jotta keinotteluun ja vilppiin perustuva verkkotunnusten käyttö voitaisiin

⁶⁵ Markkinasivustoja, hakukoneita ja sosiaalista mediaa.

⁶⁶ Esimerkiksi kiinnittämällä huomiota erityisen kysytyihin tuotteisiin, joita markkinoidaan harhaanjohtavalla tavalla perusteettoman edun saamiseksi, ja käyttämällä automatisoituja keinoja torjua ennakoivasti harhaanjohtavaa mainontaa ja ihmetuotteita, joita kaupitellaan laittomin terveystuottein.

⁶⁷ Esimerkiksi Google on estänyt tai poistanut yli 80 miljoonaa covid-19:ään liittyvää mainosta maailmanlaajuisesti, ja eBay on estänyt tai poistanut maailmanlaajuiselta markkinasivustoltaan yli 17 miljoonaa listausta, jotka rikkovat EU:n kuluttajansuojasääntöjä.

⁶⁸ Komissio on antanut ohjeita, joiden tarkoituksena on auttaa kuluttajia tunnistamaan ja välttämään mahdollisia covid-19:ään liittyviä huijauksia verkko-ostoksia tehdessään: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumers/enforcement-consumer-protection/scams-related-covid-19_fi

⁶⁹ Komissio tekee myös tiivistä yhteistyötä Europolin ja rekisterinpitäjien kanssa helpottaakseen tietojenvaihtoa, joka mahdollistaa rikollisiin tarkoituksiin käytettävien covid-19-aiheisten verkkosivustojen nopean havaitsemisen, niistä ilmoittamisen ja niiden poistamisen. https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/catching_the_virus_cybercrime_disinformation_and_the_covid-19_pandemic_0.pdf

⁷⁰ Näihin kuuluvat toimenpiteet, joilla tarkistetaan covid-19:ään liittyviä avainsanoja sisältävien verkkotunnusten rekisteröijien tietojen paikkansapitävyys ja voimassaolo, sekä epäilyttävistä rekisteröinneistä ilmoittaminen asiaankuuluville viranomaisille, kuten kuluttajansuojavirastoille ja lainvalvontaviranomaisille. Ks. myös: <https://www.icann.org/news/blog/keeping-the-dns-secure-during-the-coronavirus-pandemic>

estää. Se on sopinut samankaltaisista toimenpiteistä .eu-alueen ylläpitäjän EURidin kanssa.⁷¹

Toimenpiteet

- Kansallisille kuluttajansuojaviranomaisille kuluttajansuoja-asioiden yhteistyöverkoston puitteissa annettavaan tukeen sisältyy rahoitusta, jotta ne pystyisivät seuraamaan markkinoita joustavasti. Pidemmällä aikavälillä komissio aikoo selvittää mahdollisuuksia tarjota yhteisiä välineitä. Niihin voisi kuulua digitaalisten markkinoiden rikostekninen seurantakeskus, jolla on erityisiä keinoja covid-19:ään liittyvien verkkotutkimusten suorittamiseen ja ongelmallisten käytäntöjen kartoittamiseen.⁷²
- Kansainvälistä yhteistyötä ja kokemusten vaihtoa tehostetaan (esimerkiksi kuluttajansuojaviranomaisten kansainvälisen verkoston (ICPEN) kautta), jotta voidaan tuoda esiin EU:n lähestymistapaa kuluttajien harhaanjohtamisen torjuntaan covid-19-kriisin yhteydessä.⁷³

PÄÄTELMÄT

EU on toiminut torjuakseen disinformaation, väärän tiedon ja ulkomaiden vaikutusyritysten muodostamaa uhkaa covid-19-kriisissä. Kansalaisten terveyteen ja yhteiskuntiemme vakauteen kohdistuvien mahdollisten vaikutusten laajuus ja paljastuneet puutteet edellyttävät kuitenkin jatkuvia toimia tämän työn tehostamiseksi. Covid-19-kriisistä on tullut testi, joka osoittaa, miten EU ja sen demokraattiset yhteiskunnat selviytyvät tästä haasteesta. Todettujen haasteiden, tähänastisten kokemusten ja ehdotettujen lyhyen aikavälin ratkaisujen perusteella EU:n yhteiskunnat ja niiden demokraattinen valvonta saattavat pitkällä aikavälillä vahvistua ja niiden kyky selviytyä tulevaisuuden haasteista ja varautua niihin saattaa parantua.

Komissio ja korkea edustaja aikovat käynnistää nopeasti tässä tiedonannossa ehdotetut toimet, joilla luodaan pohjaa pidemmän aikavälin lähestymistavalle osana eurooppalaisen demokratian toimintasuunnitelmaa, joka on määrä esittää vuoden lopulla, sekä tulevaa digitaalipalveluja koskevaa lakia.

⁷¹ <https://eurid.eu/en/news/doteu-covid19-measures/>

⁷² Komissio koordinoi yhteistyötä CPC-verkoston, verkkotunnusrekisterien ja maksupalveluntarjoajien välillä, jotta kuluttajiin kohdistuviin huijauksiin voidaan puuttua tehokkaasti.

⁷³ OECD on laatinut ohjeet huijauksen tunnistamiseksi. Ne perustuvat maaliskuussa julkistettiin CPC-verkoston kannanottoon, jossa esitellään yleisimmät covid-19:ään liittyvät huijaukset.

<http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/protecting-online-consumers-during-the-covid-19-crisis-2ce7353c/>

https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumers/enforcement-consumer-protection/scams-related-covid-19_fi